

BOSHLANG'ICH SINIFLARGA KASR TUSHUNCHASINI TANISHTIRISH METODIKASI

Otabayeva Zuhra

UrDU Pedagogika fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarga kasr tushunchasini o'rgatish muammolari va yechimlari haqida, kasr tushunchasini o'rgatishga doir tavsiyalar yoritilib berilgan.

Kalit so'z: innovatsion texnologiya, kasr tushunchasi, miqdorlar, ulushlar, boshlang'ich sinf o'quvchilari

O'quv predmeti sifatida matematika o'qitish metodikasi eng avvalo, kichik yoshdagi o'quvchilarni umumiy tizimda o'qitish va tarbiyalash vazifasini qo'yadi. Umumiy metodika boshlang'ich sinf matematikasining mazmunini va tizimligini aks ettiradi, har bir bo'limni o'qitishning o'ziga xos xususiy metodlarini o'rgatadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematika darslarini tashkil qilish murakkab jarayondir. Sababi boshlang'ich sinf o'quvchilari bir xillikdan zerikib qolishadi. Bunda o'qituvchi pedagogik mahoratini ishga solgan holda darsni noan'anaviy shaklda olib borsada maqsadga muvofiq bo'ladi. Boshlang'ich matematika fani bolalar tafakkuri rivojlanishiga yordam beradi. Boshlang'ich matematik bilimlarni egallashlarida tayanch ustun vazifasini bajaradi.

Dars o'tish jarayonida o'qituvchi innovatsion texnologiyalardan va ko'rgazmali qurollardan foydalanib darsni tashkil qilishi kerak. Kasrlarni hosil bo'lishi, ularni taqqoslash, sonni ulushini topish va berilgan ulushiga ko'ra sonning o'zini topish bilan tanishadilar. 4-sinfda 1 ning ulushi va bir necha ulushi, uning yozma ko'rinishi tasavvurlariga ega bo'ladilar. Kasr tushunchasi geometriyada kesma ulushi, middorlarning ulushi o'zaro bog'langan. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga kasr va miqdor tushunchalari 3-sinfda o'rgatiladi.

Miqdorlarning ulushlari bilan [tanishtirish metodikasi](#).

3-sinf matematika darsligida birning ulushlarini $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ va shu kabilar o'quvchilarga o'qitiladi. Bunday kaslarni o'rgatayotganda ko'rgazmali qurollardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Masalan, tarvuz, olma, non, santimetrli lenta, qog'ozlar. Ko'rgazmali tushuntirishda, masalan, olmani teng ikkiga bo'lish, yordamida kasr hosil qilinadi. Shunga mos olmani teng bo'lmagan 2 bo'lakka bo'lib, u yarim olma emasligini, demak, kasrni hosil qilmaslikni tushuntirish kerak. Faqat teng bo'lakka bo'lgandagina kasr son yoki butunning ulushi hosil bo'lishini mustahkam singdirish lozim.

Turli xil geometrik shakllar bilan ishlayotganda bu shakl yordamida ulushlarni hosil qiladilar, hamda uning ba'zi xossalarini keltirib chiqaradilar. Masalan, nonni teng 4 bo'lakka bo'lishda, uni ikkita yo'l bilan bo'lib, o'zaro tengligiga, tomonlarining o'zaro [tengligiga asoslanib](#), uning simmetriyasi haqida tasavvurlarga ega bo'ladilar.

"Ulushlar" mavzusida o'qituvchi tomonidan tayyorlanib kelgan shakllarni teng bo'laklarga bo'lish asosida ulushlarni taqqoslash ham tushuntiriladi. Masalan, o'qituvchi 5 ta bir xil santimetrli lentani yo'lakchali qilib qirqishni taklif qiladi.

Bu yo'lakchanning birinchisini teng ikkiga, ikkinchisini teng to'rtga, bo'lib, ularni ustma-ust qo'yish asosida har bir teng bo'laklarni taqqoslaydi. Unda $\frac{1}{2} > \frac{1}{4}$, $\frac{1}{4} > \frac{1}{8}$, $\frac{1}{3} > \frac{1}{6}$ kabi ekanligiga ishonch hosil qiladilar. 3-sinfda sonning ulushini topishni amaliy masalalardan boshlash kerak. Masalan, uzunligi 12 sm bo'lgan qog'oz yo'lakchani olib uni ikkiga buklash topshiriladi. Yo'lakchanning yarmi necha sm? $12/2=6$ sm. Endi yo'lakchani yana ikki buklab to'rt qismga bo'ladi. Yo'lakchanning qanday qismi hosil bo'ldi va uning uzunligi qancha? Javob: $12:4=3$ sm. $\frac{1}{4}$ qism. Bu ish chizg'ich yordamida ham o'lchab ko'riladi.

Masala. Kitob 60 bet, o'quvchi uning $\frac{1}{4}$ qismini o'qidi. Necha bet kitob o'qilgan. 60 betning $\frac{1}{4}$ qismi qancha? $60 :4=15$ bet.

Kasrga oid masalalarni yechayotganda chizmadan ham foydalansa bo'ladi : [son kesma orqali tasvirlanadi](#), u berilgan sondagi teng bo'laklarga bo'linadi, ulushi belgilanadi, so'ngra yechishni og'zaki yoki yozma bajaradi. Masalan, $\frac{1}{2}m$ da, $\frac{1}{3}m$ da, $\frac{1}{4}m$ da necha sm bor?

Keyinchalik, sonni uning ulushi bo'yicha topishga doir masalalar bilan sonning ulushini topishga doir masalalar aralashtirib kiritiladi. 3-sinfda ulushni va ulushga qarab sonni topishga doir faqat sodda masalalar, 4-sinfda esa murakkab masalalar yechdiriladi.

Kasrlarni o'rganish metodikasi.

4-sinf matematika darsligida "Ulushlar" mavzusi berilgan. Bu yerda ham ko'rgazma qurol bilim berishning bosh mezonini bo'ladi. Narsalarni, shakllarni va boshqa atrofda qilarni teng bo'laklarga bo'lish va shu bo'laklardan bittasini, ikkitasini, uchtasini, ... olish masalasi, uni ifodalash, va yozish asosiy vazifa bo'ladi. Bunda kasr, kasrning surati, maxraji kabi terminlar bilan tanishtiriladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga kasr mavzusini tushuntirish jarayonida inovatsion texnologiyalardan, ko'rgazmali qurollardan foydalangan holda o'tish maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki boshlang'ich sinf o'quvchilariga an'anaviy darsdan noan'anaviy tashkil qilingan dars qiziqarli va tushunarliroq bo'ladi. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishning tashkiliy shakllari dars, uy vazifalarini mustaqil bajarish, o'quvchilarning yakka tartibda guruh va jamoa bo'lib ishlashlari, ekskursiyalar, sinfdan tashqari ishlardan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 3-sinf Matematika darslik . 2022-yil
2. Majmua 3-kurs. Matematika o'qitish metodikasi. 2022-2023-o'quv yili
3. [http//. ziyonet.uz](http://.ziyonet.uz)